IANCU FLONDOR, UN ARHEU JIGNIT

ION FILIPCIUC

Iancu Flondor, an Offended Archaeus

(*Abstract*)

The following article proposes a suggestive paradigm of the events that took place in Bukovina from its annexation in the spring of 1775 until its union with the Kingdom of Romania in the autumn of 1918. The author uses several documentary passages signed by Nicolae Iorga, Sextil Puşcariu, Ion Nistor, D. Marmeliuc, Sever Zotta and Iancu Flondor, attempting to show a significant connection between the decapitation of the Moldavian voivode Grigore Ghica III, in October 1777, by the Turks, and the removal of Iancu Flondor, in April 1919, by his opponents from the political scene of Bukovina after the union. The lines about Archaeus (aka the vital force of the universe) from a manuscript written by Mihai Eminescu are invoked to prove a *constant* in the Romanian history: the sacrifice of those who have dedicated their thoughts and deeds to the fulfilment of the ideal of truth, freedom and welfare in the life of the Romanian people.

Keywords: Bukovina's annexation, Moldavian voivode execution, vassalage, loyalism, revolution, marching of Romanian troops into Bukovina, Major Anton Ionescu, Lieutenant Ilie Lazar, General Jacob Zadik, Iancu Flondor, decree-law.

Când răsfoim paginile din memoriile istoricului Nicolae Iorga, din timpul Primului Război Mondial, observăm că savantul are adesea oaspeți basarabeni, ardeleni şi bucovineni, care îşi spun necazurile şi-i cer sfaturi sau intervenții pentru câte o cauză mai încâlcită. Aşa se întâmplă şi cu demersul lui Iorga pe lângă regele Ferdinand, pentru a trimite trupe în ajutorul bucovinenilor. Drept omagiu, la întoarcerea de la Bucureşti, în ziua de joi 2 decembrie, bucovinenii oferă un dineu profesorului şi-i povestesc cele petrecute în capitala României eliberate: „Delegația bucovineană a sosit joi, cu trenul de 2 la Iaşi, unde a luat o masă comună la care a participat şi d. Iorga şi cei doi ofițeri englezi detaşați pe lângă Divizia a 8-a din Bucovina"[1]. Şi încă o mărturie din aceeaşi pană: „2 Decembre 1918. La ceaiu,

[1] „Glasul Bucovinei", Cernăuți, anul I, nr. 20, marți, 7 decembrie 1918, p. 3.

Analele Bucovinei, **XXVI**, *2* (53), p. 551–570, Rădăuți – Bucureşti, 2019

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)

Bucovineni povestesc împrejurările Unirii cu România. Bodnărescu face tineretului, cu Sextil Puşcariu în frunte, un loc mai mare decât ştiam”[2].

Bucovinenii şi Iorga aveau ce-şi povesti, căci istoricul a călătorit de mai multe ori prin Bucovina, ba chiar prin 1910 o fost întors din drumul către Cernăuți, oprit în gara din Iţcani, unde îl aşteptau să-i facă o primire sărbătorească liceenii din Suceava.

Fireşte că savantul a fost inspirat de istoria Bucovinei şi de soarta maşteră a românilor din această „veselă grădină”, din cât că adesea abia îşi stăpâneşte amarul: „Neam părăsit la răscrucea furtunilor care bat aici din veac în veac şi vor bate totdeauna în aceste locuri de ispititor belşug şi de trecere a oştilor. Copil al Romei, pierdut în pustiul veşnic înnoit al barbarilor. Aşa de puțini între aşa de mulți. Cu frații la celălalt capăt al Europei şi cu străini de noi în toate părțile. Apți pentru cea mai înaltă civilizație şi siliți de a trăi de la o bejenie la alta. Oricare alții s-ar fi risipit în lume. Pentru mai puțin se părăsesc şi cele mai dulci patrii. Noi am rămas. Cu sabia în mână de strajă la toate zările, iar când s-a frânt o clipă, ca să se lege din nou, tainic, oțelul, am întins brutalității lama subțire a inteligenței noastre. Şi iată, suntem tot acasă”[3].

Şi totuşi, cea mai trainică impresie bucovineană o păstrează Iorga din copilărie, însemnată în *Cea dintâi învățătură*: „Un colț din această Bucovină l-am găsit şi eu cândva, mergând cu mama şi fratele pentru nu ştiu ce rugăciune sau mulțumită de îndurare, la Sfântul Ioan de la Suceava, negru şi lucios de mir în racla lui de argint, şi aud încă în urechi adâncile răsunete ale străvechiului pod de lemn acoperit prin care ajungea cineva în oraşul domnesc, a cărui sfântă taină nimeni nu venia să mi-o spuie. Dar simțul pentru o bucată de țară pierdută, pentru un Domn omorât, aşa cum zicea Kogălniceanu, pentru o mare nedreptate pe care a suferit-o neamul mieu de la oameni lacomi şi răi, acesta pătrundea în mine prin cetirea, uşurată de un atât de frumos tipar, a foilor în care se făcea şi socoteala banilor cu cari se câştigase de Nemți îngăduința Grecilor cari trebuiau să tacă. Am avut astfel, fără să ştiu ce va trebui să fac cândva cu dânsa, şi noțiunea materiei istorice imediate, a cunoştinții directe”[4].

Interesant cum din „procesul dureros şi fecund al nenorocirii” unui neam Iorga nu era bântuit de o prea vestită faptă de vitejie, ci doar de descăpățânarea voievodului Grigore Ghica al III-lea, ca o pecete însângerată într-o filă smultă din istoria poporului român. Şi copilul acela, venit din plaiurile Botoşanilor, citea înfiorat din broşura tipărită de Mihail Kogălniceanu la anul 1875: „Partea ocupată a Moldovei întrece în îmbelşugare şi valoare toată cealaltă parte a țării. Locuitorii Moldovii cer cu stăruință ca Poarta să-i apere în contra unei pierderi atât de importante.

[2] N. Iorga, *Memorii*, II, Însemnări zilnice între maiu 1917 – martie 1920, București, Editura „Națională”, Ciornei, 1931–1939, p. 131.

[3] N. Iorga, „Cetind istoria românilor”, în „Neamul Românesc”, 1940, nr. 137.

[4] N. Iorga, *O viață de om*…, vol. I, Chişinău, Editura Universitas, 1991, p. 13–14.

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)

Moldovenii se află în mare neliniște, ce mijloace să afle pentru a înlătura pericolul, dacă să lucreze ei singuri cu înseşi puterile lor pentru a lor scăpare, sau dacă, nefiind apărați de suzeranul lor, să alerge la o altă putere străină”[5].

Voievodul Grigore Ghica arăta... „Porții că Austria nu se mai mărginea a cere un singur drum spre a uni Galiția cu Pocuția, că ea zilnic îşi sporea pretensiunile, şi-şi întindea ocupațiunea, sărind din Valea Moldovei în valea Siretului şi din valea Siretului în aceea a Prutului, şi din aceea a Prutului în aceea a Nistrului, trăgându-şi astfel un hotar din Ardeal până sub zidurile Hotinului, şi de trei ori strămutându-şi pajurile, şi de trei ori implântând ghiarele lor mai adânc în trupul nenorocitei Moldove!”[6]

Asasinarea voievodului Grigorie Ghica a fost cerută de austrieci către Sublima Poartă, căci iată sugestia: „O remunerațiune ce s-ar da lui Ghica, când afacerea va fi regulată, ar fi o cheltuială zadarnică şi fără folos, şi anume cu atât mai mult, fiindcă acest grec fals şi necredincios, pentru orice bunătate ale Maj. Lor, fără îndoială nu putem aştepta alta decât ingratitudine. De altă parte, considerând cum lumea îl judecă aci, nu va fi greu în viitor, dacă el ar merge cu neruşinarea până a arăta într-una ori altă afacere vro purtare neplăcută, sau a-l face să tremure de frica pedepselor, pe care am îndemna Poarta să i le dea, sau a-l face ca *via facta* fără a intra cu Poarta şi în această privință în vrun deosebit impegno, să simțească cea mai înaltă dizgrație!”[7]

Dizgrația s-a împlinit în noaptea în care, la Cernăuți, se petrecea în urma jurământului prestat de proaspeții supuşi ai împărătesei Maria Theresia. Iar spre încredințarea pentru uciderea voievodului moldav, călăii năimiți de paşa din Beilicul Iaşilor i-au scufundat capul într-un ciubăr cu slatină şi l-au trimis până a nu răsări soarele, în dimineața zilei de luni, 13 octombrie 1777, la Stambul, sultanului de la Sublima Poartă.

Dintre cărturarii bucovineni care au scris rânduri izbăvitoare cu Grigore Ghica, tocmai în zilele când Bucovina se desprindea din gheara austriacă, va trebui să-l invocăm pe Sever Zotta, cu paginile despre *Desrobirea Bucovinei*: „La Cernăuți s-a proclamat în mod solemn şi în mijlocul unei însuflețiri extraordinare ştergerea pentru vecie a hotarelor cari despărțeau de 144 de ani Bucovina, această improvizație diplomatică a Habsburgilor, de străvechea şi neînvinsa Moldovă.

Ocupată de trupele austriace în august 1774, după o pregătire diplomatică pe cât de şubredă, pe atât de imorală sub pretextul de a feri acest colț de țară al Moldovei de excesele eventuale ale unei plebe desfrânate „liederlichte gesindel”, ce s-ar putea ivi de pe urma retragerei trupelor ruseşti, ea fu cedată în mod formal de către cine n-avea dreptul să o cedeze în 22 aprilie/5 mai 1775, unuia care şi mai puțin avea dreptul să o reclame.

[5] Depeşa lui Ghica Vodă către Poartă, citată de Thugut în 4 ianuarie 177, în *Răpirea Bucovinei după Documente autentice*, Bucureşti, Stabil. Litho-Typogr. Socecu, Sander, Teclu, 1875, p. 2.

[6] *Ibidem*, p. 9.

[7] *Ibidem*.

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)

Poarta n-avea dreptul să o cedeze pentru că unul dintre elementele constitutive ale unui raport de vasalitate este îndatorirea de a menține şi apăra integritatea teritoriului țării închinate.

Austria n-avea dreptul să o reclame pentru că niciodată Moldova sau vreo parte din ea n-a fost sub stăpânirea Casei Habsburgilor, iar pretinsele drepturi deduse dintr-o stăpânire vremelnică a regelui Sobieţchi nu putea să fie luate în serios, considerând că nici Habsburgii n-au moştenit drepturile Coroanei Polone, nici aceasta nu s-ar fi putut bizui pe drepturi izvorâte dintr-o simplă şi trecătoare operațiune militară cu un alt obiectiv decât Moldova.

Conştientă de slăbiciunea argumentelor sale diplomatice, Austria a recurs nu numai la parodia înaintării clandestine a semnelor de hotare spre a nu trezi bănuiala Porții, dar şi la mituirea anturajului Sultanului, păstrând pentru deliciul posterității un cont exact de 16 888 fiorini şi 31,12 kreutzer!

Un adevărat *documentum infamiae.*

Spre onoarea Casei Habsburgice, trebuie însă să recunoaştem că nu uşor s-a hotărât Împărăteasa Maria Theresia să cedeze îndemnurilor seducătoare ale miniştrilor şi în sufletul ei pare să fi avut loc o luptă grea între preceptele moralei şi cerințele rațiunei de stat, „afacerile moldoveneşti – scrie ea – în cari n-avem deloc dreptate..., mărturisesc nu ştiu cum vom ieşi din încurcătură, cu greu în mod onorabil, şi aceasta mă doare nespus de mult...”.

Se poate un strigăt mai dureros al unei conştiințe imperiale torturate? Se poate o mai categorică condamnare a unei fapte imorale? Şi totuşi, împinsă de instinctul atavic al Habsburgilor de a-şi mări imperiul cu orice mijloace, a cedat şi, trecând peste drept şi morală, peste limbă, lege şi obiceiuri, peste hotare scumpe şi morminte sfinte, ea a ridicat pajurile bicefale în Ierusalimul românismului.

Abia doi ani după comiterea acestei crime istorice, în 1/12 octombrie 1777, Austria a îndrăznit să ia noilor supuşi şi jurământul de fidelitate cuvenit. El se lua în toată țara de către reprezentanții guvernului, iar în Cernăuți de către însuşi comisarul imperial, înconjurat de alaiul trebuincios pentru producerea unui entuziasm artificial. Au urmat banchete, iluminații, salve de tunuri şi, în sfârşit, dansuri şi beții până la miezul nopții. Austria felix!

Pe când încă petrecerile de bâlciu oriental erau în toiul lor, în aceeaşi duminică de 1 octombrie, între orele 7 şi 9 seara, la Iaşi, adevăratul Domn al Bucovinei, Grigore Ghica, îşi dădea nobilul suflet pentru că îndrăznise să-şi facă până la capăt datoria față de țară şi neam. Zguduitoare coincidență, menită să pună în adevărata ei lumină valoarea jurământului din Bucovina.

De altfel, nici aceasta nu era cu totul după placul Austriei. Boierii, mazilii şi preoții din Moldova, cari aveau moşii în Bucovina (86, 16 şi 8), lipseau în cea mai mare parte: 33 de boieri, 5 mazili şi 7 fețe bisericeşti, iar la Uideşti, lângă Suceava, se întâmplase chiar ceva ce dădea mult de gândit. Preotul Andrei trebuia să fie aproape împins de către un husar ca să intre în biserică spre a ceti norodului adunat formula jurământului. Când însă trebuia să o citească, el scoase o „carte” şi zise că

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)

„nu cunoaşte alt jurământ decât cel scris în cartea aceasta". Atunci ordonă ofițerul norodului să jure fără preot. Acesta se supuse, însă numai „necuviincios şi silit".

A doua zi, preotul Andrei respiră aerul curat al Moldovei. Grigore Ghica şi Andrei din Uideşti, ce figuri luminoase ale istoriei noastre naționale! Vodă şi popă, uniți în gând, credință şi suferință! Buzdugan şi Cruce, ce frumoasă încrucişare de embleme în stema demnității naționale şi cât de superioare din punct de vedere etic celeilalte steme cu pajura bicefală privind cu ochi lacom spre țările Române! Ce-a urmat se ştie. Multă civilizație şi puțină cultură. Multe şcoli şi puțină şcoală. Multe onoruri şi puțină onoare.

Se desnaționalizează cu blândețe, dar cu sistem.

Întâi trebuiau să cadă cetățile seculare ale vieții culturale române: mănăstirile. Din 36 mănăstiri şi schituri s-au lăsat numai 4! Apoi a venit rândul boierilor, cari reprezentau o supărătoare tradiție de mândrie şi independență moldovenească. Desființarea lor fiind imposibilă, li s-a aruncat în spate o nouă clasă boierească, creată din rândurile arendaşilor şi negustorilor greci şi armeni. În sfârşit, a venit rândul țăranilor doritori de progres cultural național şi independență economică, din rândurile cărora începuseră a se ivi oameni cari, nefiind legați, în aceeaşi măsură ca boierii de pământul lor strămoşesc, puteau să devină şi mai periculoşi. Li s-a contrapus deci alți țărani, de altă limbă, cari, oriunde se ridica un glas românesc, îi răspundeau în ruteneşte.

Când însă şi acest sistem a dat greş, când românii şi rutenii începuseră să-şi împartă cercul lor de acțiune spre a nu peri deopotrivă, când pe orizontul românismului se desemnau conturele unei noi biserici naționale, cea a strânsei legături între toate clasele româneşti spre atingerea unui singur scop, binele națiunei, când un George Popovici strigă la Viena şi Budapesta drepturile imprescriptibile ale românismului şi un Iancu Flondor aruncă în plină dietă guvernatorului cuvintele: „Aş fi mândru dacă învinuirea că sunt iredentist ar fi meritată", atunci şi-a scuturat penele pajura bicefală, şi-a ascuțit ciocurile şi a venit cu ultima lovitură:

Naționalism! Ce-i asta? Teorie învechită!

Acum alte chestiuni frământă popoarele, chestiuni sociale, vitale, de ordin economic şi e păcat de vreme de a ne ocupa de chestiuni secundare, ca acea a Tricolorului național persecutat, a menținerii caracterului național al bisericii strămoşeşti şi altele. Jos visătorii! Jos romantismul steril! Jos toate sentimentele şi ideile înalte, etice şi morale, altruiste! Țăranului nu-i trebuie acest bagaj de concepții abstracte, îi trebuie mămăligă, iar cărturarului leafă şi iar leafă! Doctrina aceasta – dacă se poate înjosi cuvântul acesta savant punându-l în raport cu cele mai brutale instincte omeneşti –, lansată la Viena de ministrul Körber prin celebrele cuvinte „o picătură de oloi social", de fapt o mare de otravă socială, cu scopul de a prelungi viața împărăției prin derutarea popoarelor de la chestiuni naționale arzătoare, a avut în Bucovina îndrăzneala să-şi îmbrace goliciunea morală cu sumanul cinstit al democrației.

Ca unelte pentru punerea în aplicare a acestei „doctrine" în biata Bucovină au fost destinate un nume mare, cu o inteligență modestă, guvernatorul prințul Hohenlohe, cunoscut la Viena sub porecla „der rote Prinz", şi un nume modest, cu o inteligență

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)

mare, însă cu o ambițiune nemărginită, Aurel Onciul. A început învrăjbirea boierilor şi cărturarilor şi smintirea țăranilor. S-a lovit cu un cinism unic în istoria politică modernă din acest colț al Europei, în tot ce era românului mai sfânt, de se clătina catapeteasma bisericei naționaliste în temelie. S-a recurs până şi la ajutorul neamurilor străine spre a pune în locul unei mişcări naționale conştiente şi curate, condusă de oameni desinteresați, un pumn de oameni cointeresați, fără scrupule şi fără nici un Dumnezeu în sufletele lor.

După o luptă scurtă, pe la 1903, cei cari nu puteau să răspundă cu aceleaşi arme urei şi hulei au fost învinşi. „Doctrina" a triumfat, naționalismul a dispărut. A urmat o eră de îmbogățire individuală şi de sărăcire generală. Băncile populare, înființate cu o trudă biblică de răposatul Grigore Filimon, erau pe calea bancrutei, pe când țărănimea înşelată privea desnădăjduită în zare aşteptând un mântuitor...

Aşa a intrat Bucovina în răsboi şi spre ispăşirea păcatelor tuturora, de voe sau fără de voe, ea a fost crunt încercată prin trei invaziuni şi trei retrageri. Românii, parte s-au luptat, nu pentru Austria şi mai puțin pentru Ungaria, dar din instinct răsboinic pentru dreptatea cea mare pe care moşii şi strămoşii lor totdeauna din luptă o aşteptau, parte nu ținu să-şi manifesteze nemulțumirea, frângând sabia primită din mâni viclene, parte s-au răsbunat, ridicând-o în contra asupritorilor seculari.

În mijlocul acestui haos de lupte, pribegiri şi răsbunări, de focuri, prădăciuni şi devastări, un om stătea neclintit la locul lui pe ruinele fumegânde ale averii sale, neînfricoşat nici de bandele bolşevismului, nici de bănuiala şi răsbunarea cătanelor de atâtea ori victorioase, şi veghea, ajuta, intervenea, administra şi amenița cu riscul continuu al vieții sale. Şi de mirat: nici țarismul, nici bolşevismul, nici armatele Kaiserului, nici cele ale Împăratului, nime nu îndrăznea să se atingă de acest om curios, care nu se temea de acest apostolat în pustiu al unei credințe sfinte, nestră-mutate. Când însă capetele pajurei bicefale căzuseră obosite pe piepturile lor, când ghearele hrăpărețe se întinseră în convulsiunile agoniei, acest om curios fu cuprins de o nespusă fericire şi sunând de pe ruinele castelului său din buciumul redeşteptării naționale, porni spre Cernăuți şi ridică pe turnul primăriei tricolorul în locul pajurei adormită spre vecie.

Grigore Vodă, dormi în pace!

Ultimul boier al Bucovinei Tale Te-a răzbunat. [...][8]

Sever Zotta

Aşezarea în ordine cronologică a intrării trupelor române în Bucovina se impune:

1. miercuri, 24 octombrie/6 noiembrie – pe la punctul Iţcani urcă spre oraşul Suceava maiorul Anton Ionescu, în fruntea unui pluton de 48 de grăniceri, iar proclamația sa e tipărită în 300 de exemplare şi afişată pe zidurile clădirilor din oraşul Suceava, cu îndemnul ca „de azi înainte graniță între români să numai fie";

[8] „Evenimentul", Organ al Partidului Conservator, Iaşi, anul XXVI, nr. 230, sâmbătă, 17 noiembrie/ 1 decembrie 1918, p. 1.

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)

2. miercuri, 24 octombrie/6 noiembrie – pe la Cornu Luncii, din stânga râului Moldova, trece spre oraşul Gura Humorului generalul Constantin Niculcea, însoţit de sublocotenentul Traian Roşu, în fruntea ostaşilor din Regimentul 15 Infanterie Fălticeni;

3. joi, 25 octombrie/7 noiembrie – ostaşii români din Regimentul 16 Infanterie Fălticeni, ajung cu trenul în Câmpulung Moldovennesc, unde colonelul Gologan afişează o proclamaţie, şi, peste un ceas, în Vatra Dornei;

4. vineri, 26 octombrie/8 noiembrie – pe la punctul de vamă română-austriacă Mihăileni vine Regimentul 29 din Dorohoi şi intră în oraşul Siret, instaurând administraţie românească;

5. sâmbătă, 27 octombrie/9 noiembrie – pe la punctul Noua Suliţă păşeşte spre Cernăuţi sublocotenentul Ilie Lazăr cu Compania de honvezi români din Regimentul 8 Logoj, din care se alcătuiesc gărzi, dimpreună cu militari bucovineni demobilizaţi; iar proclamaţia generalului Iacob Zadik, lansată dintr-un aeroplan românesc peste oraşul Cernăuţi, pecetluieşte revoluţia română din Bucovina. Aşadar, în patru zile, cinci oraşe din Bucovina erau sub ocrotirea trupelor române chemate să apere locuitorii paşnici de abuzurile răufăcătorilor, dezertori sau bolşevici; s-a acţionat fără nici o coordonare, la chemarea populaţiei din aceste oraşe aşezate în cruce în spaţiul Bucovinei istorice, însă manevrele trupelor s-au desfăşurat impecabil, ca şi cum ar fi fost comandate din umbră de un bun strateg.

Sextil Puşcariu se va întreba peste un timp: „A fost de fapt o revoluţie? Cred că da, căci mişcarea tumultoasă din septembrie şi octombrie, deşi sângele începuse să înceteze de a mai curge, are cele mai caracteristice înfăţişări revoluţionare. Între acestea, cu deosebire două mi se par mai hotărâtoare chiar decât sângele vărsat, incendiile, dezordinea şi anarhia, semnele concrete şi deci mai aparente ale unei revoluţii. Aceste aspecte sunt: prefacerea maselor docile, inerte şi inconştiente de statişti în actori principali, cu roluri decisive ale noii piese ce se joacă; în fruntea lor apare omul providenţial care regizează aceste mase”[9].

„În Bucovina, acest om providenţial a fost Iancu Flondor. Fără revoluţie, el ar fi trăit probabil retras la moşia sa, dezgustat de politica pe care o făceau alţi români cu care pornise în tinereţe o acţiune de regenerare a vieţii politice. Fără Iancu Flondor, revoluţia din Bucovina sunt convins că n-ar fi reuşit”[10].

O întâlnire a lui Iancu Flondor cu fostul guvernor al Bucovinei ilustrează suficient de clar caracterul paşnic al revoluţiei bucovinene: „Într-un delir de entuziasm, poporul rosteşte pentru unirea cu Regatul. De acolo, Iancu Flondor pleacă în capul mulţimei la palatul guvernatorului cerând predarea puterii executive. Guvernatorul încearcă să câştige timp răspunzându-i că nu-i poate satisface cererea fără să

[9] Sextil Puşcariu, *Memorii***,** ediţie de Magdalena Vulpe, prefaţă de Ion Bulei, Bucureşti, Editura Minerva, 1978, p. 328.

[10] *Ibidem*, p. 330.

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)

raporteze întâi «locului mai înalt». Atunci Flondor îi răspunde: «Lăsați astea. Locul cel mai înalt suntem astăzi noi, delegații națiunei române»”[11].

Şi constatarea generalului Iacob Zadik, comandantul Diviziei a 8-a, care ajunge în miezul zile de luni, 11 noiembrie 1918, în Cernăuți şi, răspunzând cuvântului de bun venit rostit de Iancu Flondor, reaminteşte tragedia Voievodului Grigore Ghica al III-lea (28 septembrie 1774 – 1 octombrie 1777): „Pentru despărțirea Bucovinei de Moldova a trebuit să se verse sânge, a trebuit să cadă cap de Domn; pentru recâştigarea ei însă n-a curs niciun pic de sânge”.

O pagină memorabilă va scrie şi istoricul Nicolae Iorga despre omul politic: „IANCU FLONDOR. Cu voia cui vorbeşte de Iancu, cavaler de Flondor, după dreptul creat de Austria, împărțitoare de titluri nobiliare pentru vânjoşii noştri mazili şi boieri, cari astfel să fie ispitiți la noul loialism, vom scrie aici simplu, ca pe bunele vremuri moldoveneşti, când nu era nevoie de altă „cavalerie” decât a vitejiei strămoşeşti şi de nici un „von” nemțesc pentru a se şti de unde vine cineva cu moşia: Iancu Flondor. [...] În zilele când o mare parte din fruntaşii Bucovinei româneşti rătăcesc în pribegie, când atâta vlagă a țerii e oprită supt steagurile capitulării, când rutenismul ucrainean întindea o mână lacomă până la Suceava şi avangarda sa obşnuită a bolşevismului prădalnic începea hâda operă a jafului, din nou românismul din jurul mormintelor româneşti s-a strâns în jurul lui Iancu Flondor şi voința celor din cripte prin glasul lui a chemat oastea României liberatoare. Cu aleasă recunoştință mulțumim omului întreg şi neînfricoşatului Român”[12].

Acelaşi Nicolae Iorga, spre a nu leza ambițiile politice ale mai tânărului său coleg de trudă prin labirintul istoriei românilor, în articolul „Unul dintre întregitorii Moldovei”, din „Neamul Românesc”, definea direcțiile în care profesorul Ion Nistor a luptat pentru Unirea Bucovinei cu Regatul României: „Nistor a lucrat în trei direcții pentru Unirea de astăzi: Întâi, el a dat, ca istoric şi ca profesor de gimnaziu, pe urmă de universitate, românismului din Bucovina o încredere în sine pe care străinii nu izbutiră a o slăbi […] Al doilea, pentru ca această conştiință să producă o luptă şi această luptă să capete adevăratul ei organ, el s-a ridicat împreună cu Puşcariu pentru a curăța atmosfera morală de otrava înăbuşitoare a onciulismului, deprins a pacta cu duşmanii noştri naționali, numai să-şi atingă scopurile de partid. Şi această operă de renovare politică a educat pe cei mai autorizați dintre tinerii care şi-au pus viața în joc pentru ca să dea întreaga Bucovină neamului lor. În a treilea rând, Nistor, în deosebire de alții, a îndreptat de la început, hotărît spre noi, pe bucovineni, prea mult deprinşi a-şi căuta mântuirea la Viena”[13].

Numai că N. Iorga face abstracție de loialitatea exprimată de Nistor față de monarhia Austriacă şi idealul în Austria Mare, în care spera să-i afle şi românii o poartă a raiului național.

[11] Raul Crăciun, „Iancu cavaler de Flondor – o viață şi o pagină de istorie”, în „Universul literar”, Bucureşti, 1924, p. 798–799.

[12] „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, anul I, nr. 22, marți, 10 decembrie 1918, p. 1.

[13] Apud Doina Alexa, *Ion Nistor – dimensiunile personalității politice şi culturale*, Rădăuți, Editura Institutului Bucovina – Basarabia, 2000, p. 112.

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)

Condiţiile unirii Bucovinei cu Regatul României se înscriu într-o paradigmă uşor de creionat:

– în ciuda haosului evident din împărăţia austro-ungară, deputaţii bucovineni români de la Viena propuneau o unire a Bucovinei cu Transilvania, ca stat în viitoarea federaţia austro-ungară, în care se dorea chiar şi intrarea Regatului România;

– or, în Bucovina acelor zile, singura speranţă se îndrepta către Regatul România, chiar dacă hotarele acestui stat cuprindeau la acea oră doar Moldova şi Basarabia

– era nevoie de un glas prin care să se rostească doleanţele românilor din Bucovina şi acesta a fost, înainte de toate, publicaţia „Glasul Bucovinei", iniţiată de prof. Sextil Puşcaru în seara zile de duminică, 30 septembrie/13 octombrie 1918;

– înainte de orice alt act pregătitor al unirii cu Regatul România trebuia făcută unirea românilor din Ducatul Bucovina;

– moţiunea Constituanei nu preconiza decât unirea Bucovinei cu Transilvania şi cu întreg neamul românesc, fără să rostească în mod limpede „Regatul România";

– amănuntul nu trebuie incriminat, ci privit ca un act de prudenţă geopolitică, întrucât trupele germano-austro-ungare stăpâneau mai bine de jumătate din teritoriul Regatului Român iar prin Pacea de la Bucureşti ocupantul şi-a extins graniţele şi peste crestele Carpaţilor;

– în cazul în care ducatul Bucovina se unea cu Regatul României şi mersul evenimentelor asigura o victorie a inamicului, *de jure* teritoriul Bucovinei reintra în posesia Austro-Ungariei şi represaliile şi-ar fi pornit cursul;

– pământul, rasa, limba, cultura, idealurile politice ale unui popor alcătuiesc nişte constante care îşi păstrează valoarea în decursul istoriei – N. Iorga le numea permanenţe istorice la Congresul internaţional de la Zurich (1938);

– „un paradox al simultaneităţii" – se poate explica doar prin acţiunea unor constante puse în fapt în diferite locuri de către diferiţi actori.

O explicaţie fugară a încercat şi cărturarul D. Marmeliuc: „Acum, când prin jertfa nemăsurată a Regatului României, prin ajutorul marilor noştri aliaţi şi prin concursul împrejurărilor am fost reîntronaţi pe deplin în situaţia cuvenită poporului băştinaş al acestor plaiuri, se cade să lămurim hotărît şi cavalereşte atitudinea noastră faţă de pretenţiunile celorlalţi locuitori ai ţării.

Prin rostul preşedintelui guvernului provizoriu al Bucovinei s-a spus în repetite rânduri că nu se va pune nici o piedică liberei desvoltări a fiecărei minorităţi şi că drepturile cu cari a fost alipit fiecare cetăţean la România, nu vor fi ştirbite întru nimic.

Fiecare neam va putea deci să se instruiască în limba sa, să-şi păstreze nesupărat de nimeni datinile şi tradiţiile sale etnice, să-şi urmeze în ticnă credinţele sale religioase, să scrie şi să vorbească acasă şi în societate limba sa, pe care numai popoare menite peirii pot s-o neglijeze, şi să-şi aleagă, în temeiul votului universal, egal, direct şi secret, de representanţi în camerele României Mari acele persoane, pe care le va indica instinctul lui naţional, ca cele mai potrivite pentru garantarea

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)

aspirațiunilor lui în concordanță cu normele de solidă existență a unui stat unitar românesc.

Numai ce corespunde dar pe deplin acestor norme, cunoscute tuturor bărbaților de la conducerea minorităților din Bucovina, se poate acorda. Niciun popor de pe lume nu poate permite dar sinuciderea proprie prin ridicarea unui stat în stat. Căci atunci îi e scris sfârşitul. Avem cea mai bună dovadă în trista şi meritata prăbuşire a Austriei, care s-a putut menține numai atâta cât naționalitățile din acest mozaic dinastic n-au ajuns încă la deplina desvoltare a ființii lor naționale. Îndată ce popoarele ridicate la viață proprie şi-au organizat energiile pe alte temeiuri decât cele ale unui sec raționament de stat cu majorități conduse de o minoritate, şandramaua s-a năruit, cum era de prevăzut.

Căci voințele centrifugale, primejdioase fiecărui organism, sunt nimicitoare pentru un stat şi trebuie îndepărtate prin înțelegere, unde se poate, pe cale de concesiuni chibzuite, cari n-au voe să vateme însă întru nimic mersul firesc al evoluției normale a unui stat național unitar, niciodată însă prin criminală îngăduință, care face din străin stăpânul casei tale”[14].

Se înțelege că în cele câteva zile când delegația bucovineană stă în Iaşi, însoțește familia regală spre Bucureşti, în capitala României, are vreme să discute şi despre viitorul Bucovinei. Aşa că, deşi unirea Bucovinei s-a făcut fără de condițiuni, din patenta regală ce consfințea unirea se întrezăresc limpede condițiile clamate de către Consiliul Național Român din Bucovina, după cum dădea ştire şi ziarul din Cernăuți: „Membrii delegației bucovinene care a fost la Bucureşti au primit din toate locurile mai înalte asigurarea că schimbările de tranziție în Bucovina se vor face numai cu încetul şi păstrându-se orice parte bună din vechea viață publică”[15].

Peste câteva zile apare documentul hotărîtor:

Decretul-lege pentru Administrația Bucovinei

Legi şi ordonanțe „Monitorul Oficial” din 1 ianuarie st. n. 1919 a publicat următorul Decret-lege, datat 18 decembrie st. n., 1918:

Preşedenția Consiliului de Miniştri

Ferdinand I,

Prin grația lui Dumnezeu şi voința națională, Rege al României,

La toți de față şi viitori, sănătate:

Asupra raportului preşedintelui consiliului nostru de miniştri sub no 2 212 din 1918.

Având în vedere unirea Bucovinei cu Regatul României şi

[14] D. Marmeliuc, „Românii şi ceilalți locuitori ai Bucovinei”, în „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, anul I, nr. 18, miercuri, 4 decembrie 1918, p. 1.

[15] „Glasul Bucovinei”, anul I, nr. 23, miercuri, 11 decembrie 1918, p. 3.

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)

Considerând trebuința de dispoziții tranzitorii pentru administrația şi justiția Bucovinei,

Am decretat şi decretăm:

Art. I – În Bucovina rămân în vigoare legile şi ordonanțele de până acuma.

Legile esențiale nu vor putea fi modificate decât pe cale legislativă; întrucât însă vor fi necesare schimbări, ce ar rezulta din faptul unirii cu Regatul României, ele vor putea urma prin decrete-legi.

Ordonanțele în vigoare vor putea fi schimbate de ministrul delegat al guvernului din Cernăuți, care are şi dreptul a da ordonanțe privitoare la administrația Bucovinei, în cadrul legilor în vigoare.

Art. II – Pentru Bucovina vor intra în consiliul de miniştri doi miniştri fără portofoliu.

Art. III – Unul dintre aceşti miniştri, ca delegat al guvernului pentru administrația Bucovinei, îşi va avea reşedința la Cernăuți, iar al doilea la Bucureşti.

Art. IV – Hotărîrile consliului de miniştri privind Bucovina se vor lua cerându-se avizul ministrului delegat al guvernului la Cernăuți.

Art. V – Pentru trebuințele Bucovinei, afară de acele ale administrațiilor rezervate autorităților centrale (art. 8), se va alcătui un buget, care, după aprobarea consiliului de miniştri, va trece sub administrația ministrului delegat al guvernului la Cernăuți.

Art. VI – Pe lângă ministrul delegat al guvernului la Cernăuți se va numi un secretar general, care la împedicarea sau absența ministrului va gira afacerile în numele acestuia.

În lipsa secretarului general, ministrul delegat al guvernului la Cernăuți va putea însărcina pentru cazurile împiedecării sau absenței sale vremelnice pe un alt funcționar cu girarea afacerilor; ivindu-se împiedecări sau absențe de durată mai lungă de 8 zile, această însărcinare se va face, la propunerea ministrului delegat al guvernului la Cernăuți, prin preşedintele consiliului de minştri.

Art. VII – Pentru administrația Bucovinei se instituie, sub conducerea şi organizarea ministrului delegat al guvernului la Cernăuți, un serviciu administrativ, cuprinzând următoarele secretariate de serviciu şi anume:

1. Interne.
2. Justiție.
3. Finanțe.
4. Instrucție publică.
5. Culte.
6. Lucrări publice.
7. Industrie, comerț şi îngrijoire socială.
8. Agricultură, domenii şi alimentare.
9. Salubritate publică.

În fruntea fiecărui secretariat de serviciu se va numi un secretar şef.

Art. VIII – Afecerile străine, armata, siguranța generală a Statului, căile ferate, poşta, telegraful, telefonul, circulația fiduciară, vămile şi împrumuturile publice în Bucovina vor fi administrate de către administrațiile centrale de resort din Bucureşti.

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)

Primele numiri ale funcţionarilor de la poştă, telegraf, telefon şi căile ferate se vor face în înțelegere cu ministrul delegat al guvernului la Cernăuți.

Privitor la serviciul siguranței publice în Bucovina, jandarmeria şi poliția vor sta la dispoziția ministrului delegat al guvernului la Cernăuți.

Ca parte militară, jandarmeria rămâne sub ordinul ministrului de război; cu ocazia reoganizării jandarmeriei în Bucovina, recrutarea jandarmilor, numirea ofițerilor şi gradelor inferioare se va face în înțelegere cu ministrul delegat al guvernului la Cernăuți.

Art. IX – Publicările oficiale privitoare la Bucovina se vor face prin „Monitorul Oficial".

Art. X – Toți funcționarii în Bucovina, afară de cei prevăzuți la art. VIII, vor fi propuşi de către ministrul delegat al guvernului la Cernăuți şi vor fi întăriți după gradul lor prin decret regal sau deciziune ministerială.

Art. XI – Preşedintele Consiliului Nostru de Miniştri este însărcinat cu executarea acestui decret.

Dat în Bucureşti, la 18 decembrie 1918

Ferdinand

Preşedintele consiliului de miniştri
şi ministrul afacerilor străine,
Ion I. C. Brătianu

No 3 715[16]

În pofida acestor articole clare din Decretul-lege pentru administrarea Bucovinei, unde Regele Ferdinand îi acordă lui Iancu Flondor „locul cel mai înalt" pentru o dreaptă guvernare a provinciei alăturate Regatului României, Ion Nistor propune o politică „în interesele întregului neam românesc": „Unindu-ne cu fraţii noştri din Regat, din Ardeal şi din Basarabia, în cadrele României Mari, am încetat de a face politică izolată şi inspirată numai de interesele provinciale. Se impune deci o schimbare radicală în viaţa noastră politică de până acum; nu ne mai putem gândi numai la noi înşine şi trebuie să avem în vedere interesele întregului neam românesc. Acestor interese superioare subordonăm întreaga noastră activitate politică. Politica locală bucovineană a încetat cu ziua unirii. Să păstrăm din ea numai părţile bune şi să ne lepădăm de toate apucăturile ei rele. Să ne simţim ca parte organică a întregului şi să funcţionăm în deplină armonie cu celelalte părţi"[17].

În fapt, „interesele întregului neam românesc" nu erau ameninţate ori subminate prin „politica locală bucovineană" decât în măsura în care nu răspundeau unor interese de partid. În acest sens, încă din decembrie 1918, Ion Nistor pregăteşte înfiinţarea în Bucovina a unui Partid al Unirii, programat a lua startul chiar în ziua

[16] Ion I. Nistor, *Unirea Bucovinei, 28 noiembrie 1918. Studii şi documente*, ediție nouă de Ioan Felea, prefață de Mircea Popa, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2010, p. 247–250.

[17] Idem, „Spre o nouă orientare", în „Glasul Bucovinei", anul I, nr. 25, miercuri, 29 noiembrie/ 13 decembrie 1918, p. 1.

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)

de 24 ianuarie 1919. Totuşi, un „partid", aşadar o parte din populația bucovineană – români, ucraini, poloni, germani, evrei, armeni – era dificil de coagulat prin conceptul „unirii" fără „politică locală bucovineană", construcția fiind o absurditate. Şi cu toată absurditatea, Partidul Democrat al Unirii ia ființă, cu oarece dificultăți, dar abia prin septembrie 1919, însă la scurtă vreme după alegerile din 1920 fuzionează cu Partidul Național Liberal.

Mai mult şi mai grav, pentru Ion Nistor actul unirii Bucovinei cu Regatul România este privit ca un eveniment neaşteptat: „Actul determinant în caracterizarea acestui deceniu este incontestabil Unirea proclamată în 28 noiembrie 1918. Unirea, acest magic cuvânt ne înfățişează într-o singură schițare ceasul cel mare al României, clipa de extaz unic care a izbucnit pe neaşteptate în viața poporului nostru concentrându-i toate puterile într-un singur gest menit să-i determine soarta pentru totdeauna"[18].

S-ar înțelege din sintagma „a izbucnit pe neaşteptate" cel puțin două fapte: că istoricul face abstracție de luptele bucovinenilor în decursul celor 144 de ani sub stăpânirea austriacă şi mai cu seamă de pregătirea unirii prin Constituanta din 27 octombrie 1918, prin guvernul instaurat în 9 noiembrie 1918, prin chemarea armatei române şi intrarea ei în Bucovina în zilele de 6–11 noiembrie 1918 şi prin hotărârea Congresului General al Bucovinei din 28 noiembrie 1918.

Că istoricul Ion Nistor nu aştepta unirea Bucovinei cu Regatul României avem mărturie necrologul dedicat cronprințului Franz Ferdinand, text care a fost ulterior incriminat de adversarii săi politici. Cu unele scuze de rigoare. Dar una e să-ți exprimi compasiunea creştinească pentru moartea unui vlăstar al casei imperiale şi alta e să-ți declari speranța izbăvirii neamului românesc într-o Austrie Mare. Apoi, autorul publica necrologul într-o revistă adresată învățătorilor, profesorilor şi preoților, ceea ce însemna un îndemn pentru loialitate şi aspirația „credinciosului popor român" într-o Austrie Mare. Cum Ion Nistor era directorul revistei „Junimea literară" din Cernăuți, ar fi avut obligația morală să-şi tipărească necrologul cronprințului în propria publicație, în care a fost cuprins însă un text similar semnat de George Tofan, redactorul responsabil al revistei „Şcoala". Că semnatarii şi-au transferat reciproc sarcinile editoriale întru expresia compasiunii şi loialității ar fi uşor de înțeles, însă cei doi cărturari români vor fi şi cei dintâi pribegi bucovineni care, întorşi la Cernăuți, în ziua de sâmbătă, 23 noiembrie 1918, nu pierd ocazia să se înfățişeze celor priponiți vreme de patru ani între baionetele şi spânzurătorile jandarmilor generalului Eduard Fischer, ca să se laude cu mare izbândă în lupta împotriva asupritorilor austrieci. Curajul lor combatant *post bellum*, în plină revigorarea sub scutul trupelor române desrobitoare în Bucovina, rămâne, totuşi, o pildă exemplară de prea repede şi imorală uităciune a vechii loialități.

[18] Idem, „Zece ani de viață universitară la Cernăuți", în „Junimea literară", anul XIX, nr. 9–12, 1930.

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)

Cernăuți, Duminică 31 Iulie 1921. No. 150.

DREPTATEA

Organ cotidian al „Partidului Poporului" de sub președinția d-lui General Al. Averescu

Abonamente
Pentru un an 150 Lei
„ șase luni 80 Lei
„ trei luni 40 Lei
Pentru țărani jumătate.
Reclame
Un șir de petit în partea anunciurilor 3 Lei, în corpul ziarului 4 Lei.
Anunciuri
Pentru un an se face reducere 25%, pentru jumătate an se reduce 15%.

epocală

...uționiști, ca Darwin, au zărit în fibrele ...ă, că toate simțirile ...necesitatea sau folo... ...sului și a neamului, ...ei își are adevărații ...firească a simțurilor ...efect estetic, pe care ...omenească, un efect ...atoriei, adecă: recu... ...ânt al binefacerilor ...ui satiric englez — ...ertfă la imens, căci ...umțind într'un chip ...știnții e așteptarea ...inefaceri, căci când ...ărirea sau reînoirea ...noștință către bine... ...uș cu ea, asta nu-i ...eprinderi organice ...e, primită dela ci... ...e în evoluția sim... ...i rugini, din frâ... ...olitice răsună stri... ...ții interpreți ai ei, ...e, în curs potrivit ...regii națiuni, căci ...că zace blăstămul

Documente

Adevăratul Nistor

— Nu România Mare ci Austrie Mare —

Pentru a arăta cine este șeful partidului democrat al unirii, care astăzi voește să monopolizeze naționalismul din întreaga țară, reproducem fără comentar din revista »Școala« (Anul 1914 No. 6, 7 și 8) următorul articol pe care l-a scris »marele român« d. Nistor după asasinarea Principelui moștenitor Franz Ferdinand:

»*Moștenitorul tronului Impărăției* **noastre** *Archiducele Francisc Ferdinand, împreună cu ilustra sa soție, ducesa de Hohenberg, au căzut victimă unui complot odios, pus la cale de Sârbi. O mână sacrilegă a descărcat arma în mod mișelesc asupra* **iubitului, respectatului și veneratului elironom al tronului Habsburgic** *chiar în momentul când archiducele, în deplina vigoare a vieței plecase la Bosnia spre a-și îndeplini acolo îndatoririle grele și pline de răspundere, pe cari i-le impunea chemarea sa de inspector suprem al întregei puteri armate a Monarhiei.* **O mână afurisită de asasin** *descreerat a curmat firul vieții archiducelui moștenitor în clipa când El se găsia la postul său de comandant suprem al manevrelor din Bosnia și Herțegovina. Moartea aceasta tragică a zguduit adânc sufletul nobil al bătrânului și* **greu încercatului nostru Impărat,** *ea a cernit adânc sufletele* **celor 50 de milioane de supuși credincioși, cari adorau în archiducele moștenitor, pe viitorul lor scutitor, Domn și Impărat.** *Atentatul dela Serajevo a zguduit puternic întreaga lume civilizată, care privea cu respect și cu încredere la moștenitorul Monarhiei Austro-Ungare.«*

Românii din Bucovina și din Transilvania *legau de înalta persoană a decedatului moștenitor cele mai frumoase speranțe. Ei adorau în El pe protectorul și binevoitorul lor. Ei vedeau în El pe întemeitorul unei* **Austrie Mari** *cu* **supremația culturii germane** *sub înaltul scut al casei domnitoare a Habsburgilor, în care sperau să găsească și ei un scut în lupta uriașă contra slavismului semi-civilizat al stepelor ruseți și a expoziturii acestuia din munții sârbești. Soarta însă a voit altfel. Cu ochii plini de lacrimi ne plecăm cu evlavie genunchiul înaintea sicriilor, cari s'au scoborît spre vecinică odihnă în groapnița dela Artstetten. De acolo rădicându-ne privirile* **către adânc venératul și greu încercatul nostru Monarh un singur gând ne însuflețește pe toți: Doamne sfinte dă-i putere să suporte și această crâncenă lovitură întru fericirea Monarhiei și a credincioaselor sale popoare!**

I. Nistor.

„Dreptatea", no. 150, duminică 31 iulie 1921.

Vorbele şi comportamentul lui Ion Nistor în acțiunile sale din Cernăuți şi mai cu seamă o serie de şicane administrative în treburile Bucovinei, ca să nu socotim şi cele scrise ulterior în articolele şi cărțile despre istoria Bucovinei, ilustrează foarte exact avertismentul rostit de Gheorghe Grigorovici în şedința Consiliului Național al Bucovinei din ziua de 13 noiembrie 1918: „D-lor, vă declar că noi, care suntem aici, ştim că o să facem loc altora. Precum amenințați azi, aşa se poate întâmpla. Dacă nu ne vom arăta vrednici, vom fi şterşi de frații noştri pribegi. Aceştia ne vor şterge. Azi vă dau un sfat: cei care au stat în două luntri (Bravo! Trăiască!), să nu ne dea povețe, să nu critice. Dacă stau aice între d-voastră e pentru a combate răul şi aş spune că mai bine ar face respectivii să nu vorbească defel. Mulți dintre domnii care, văzând aşa-numitul *fait accompli*, au început a se gudura, însă peste 2–3 săptămâni, când se vor vedea iertați, vor reveni la mendrele lor. De aceea, să ne pocăim cu toții, mai ales aceia care se simt cu musca pe căciulă. Căci, dacă vor

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)

merge lucrurile aşa, ne vor râde străinii. Străinii sunt încântaţi de cele ce se petrec între noi”[19].

Nu ştim dacă social-democratul Gheorghe Grigorovici oferă o genială intuiţie politică sau pur şi simplu transmitea o grabnică informaţie din partea unei surse priveghetoare de la Chişinău, unde social-democraţii basarabeni, şcoliţi de bolşevici, aveau destulă trecere, dar avertismentul său, rostit în dezbaterile Consiliului Naţional Român din Bucovina, prefigurează un viitor sumbru: Vom fi şterşi de fraţii noştri pribegi!!!

Fireşte că foarte mulţi bucovineni îşi puneau încă nădejdea în luptătorul Iancu Flondor, despre care se şi scria prin gazete: „FLONDOR. Un mare român. O figură istorică. Ieri strajă neclintită a cauzei naţionale, astăzi stâlpul puternic al unirii. În jurul lui s-au strâns toate nădejdile şi credinţele şi prin el s-a ajuns la biruinţă. Prin firea sa dreaptă şi hotărîtă, prin voinţa şi aspiraţiile sale nestrămutate, era omul sortit să întrupeze într-un ceas mare o ideea uriaşă. Iancu Flondor, prezidentul Sfatului Bucovinei, trece în rândul vrednicilor făuritori ai noilor hotare şi numele său rămâne neşters în hrisoavele românismului.

Cu toate că primise o cultură austriacă şi că avea puternice legături cu Viena Habsburgilor, Iancu Flondor n-a putut fi ademenit de nici o mărire sau distincţie. În sufletul său a rămas vecinic român, reprezentant al năzuinţelor de totdeauna al poporului de plăieşi şi paznicul idealului naţional. Nicio ispită nu l-a abătut din calea spinoasă din lupta pentru izbândă.

Astăzi când ţelul a fost atins, când marea operă a unirei a luat fiinţă, când apostolul a văzut înfiripat gândul pe care l-a propovăduit în toate unghiurile şi în toate ceasurile, Iancu Flondor ştie bine că marea lui misiune nu e sfârşită şi că-l aşteaptă o nouă şi îndoită muncă pentru desăvârşirea operei consfinţite.

Va trebui să cimentăm solid legăturile indisolubile ale celor două ţări şi, prin străduinţi comune şi sforţări obştesti, să ne îndreptăm ţara şi poporul către marile lor destine de civilizaţie şi propăşire. Dacă Iancu Flondor nu aşteaptă nicio răsplată pentru energia desfăşurată până în ziua triumfului suntem siguri însă că o va primi cu bucurie partea sa de muncă în România Mare”[20].

Paradoxal, dar Unirea Bucovinei cu Regatul României a dus la o dezbinare între românii bucovineni. Bătrânii luptători, căliţi în confruntările cu asupritorii străini şi izbânditori într-un sfârşit pe drumul rodnic pentru idealul naţonal, s-au lăsat înfrânţi de tinerii pribegi, flămânzi şi însetaţi de putere politică, oportunişti de ocazii fructuoase, care au prins momentul istoric de care au fugit în patria mumă şi nu l-au ocrotit cu jertfa şi curajul lor; au aşteptat la un „colţ de cotitură” şi s-au impus în faţa celor scăpaţi teferi dintre baionetele şi spânzurătorile lui Eduard Fischer.

Ceea ce în cazul unor veterani precum Gheorghe Grigorovici, Dionisie Bejan sau Iancu Flndor era o jignire; stare sufletească indescriptibilă, pe care Mihai Eminescu o

[19] Ion I. Nistor, *Unirea Bucovinei*, *28 noiembrie 1918. Studii şi documente*, ediţie nouă de Ioan Felea, prefaţă de Mircea Popa, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2010, p. 201–202.

[20] „Glasul Bucovinei”, anul I, nr. 26, sâmbătă, …/14 decembrie 1918, p. 2.

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)

ilustrează, încă în urmă cu jumătate de veac, prin figura misterioasă a unui Archaeus: „Câtă bogăție de viață, costume, oameni, aranjament, pasiuni în câteva foi terfelite în care zăcea învăluit Archaeus. Ei bine, privește viața ca o comedie – cine-o aranjează? Privește omul ca o mașină – cine-o ține? Privește natura ca un decor – cine-o zugrăvește? Ș-apoi nu uita că hârtia chiar era de nevoe numai ca să fixeze pe Archaeus. Dacă iei manuscriptul, oare el nu exista? Ba da. Ce era el? Un nimic, o posibilitate... Dar închipuiește-ți cumcă-n mijlocul reprezentației un perete cade, un actor își rupe capul, unul își uită rolul... iată un archaeus jignit și simți tu că-i jignit. De ce simți? Pentru că acel nimic e și-n tine, pentru că, insultat pe scenă, e insultat în tine. Și cu toate acestea el putea să rămâie mii de ani în saltar și corpul lui de hârtie să putrezească, tu însuți puteai să nu te naști, să fii din numărul celora ce n-au fost niciodată... ei bine, totuși existența era posibilă pentru că este. Ar fi existat ca o idee, ca o comedie primită al cărei manuscript s-a pierdut și despre care nimeni nimic nu știe, deși a existat, ba există în gândirea dumnezeirei. Prin urmare ai fost, ești, vei fi totdeauna”[21].

Ei bine, „locul cel mai înalt” din Bucovina a fost luat în derâdere și tratat cu șicane jignitoare precum cele vânturate de tinerii susținători ai lui Ion Nistor: „După informațiile particulare pe cari le avem, d. Iancu Flondor a fost numit de către M. S. Regele Comisar Regal al Bucovinei. Din același izvor deținem știrea că dl prof. Iancu Nistor a intrat în ministeriu”[22].

În „Mișcarea” de la Iași citim următoarele: „Astăzi dimineață a trecut prin Iași, venind din Bucovina, delegațiunea diplomatică a guvernului bucovinean compus din d-nii I. Nistor și Galin, care duc la București procesul-verbal al Unirii Bucovinei. / La ora 11 a.m. delegațiunea diplomatică a plecat la București. / D. prof. I. Nistor va fi numit ministrul Bucovinei fără portofoliu. D. Iancu Flondor va fi numit comisar regal”[23].

Sau chiar într-o simplă reclamă publicitară: „Tabloul fotografic al serbării Unirii Bucovinei cu patria mamă, reprezentând scena când din Piața Unirii din Cernăuți d. general Zadik proclamă desăvârșirea marelui act istoric se găsește de vânzare la administrația ziarului nostru cu prețul de 1 coroane”[24].

Informație tendențioasă, întrucât proclamația a fost rostită de Iancu Flondor, președintele guvernului provizoriu al Bucovinei, apoi Nicu Flondor, primarul orașului Cernăuți, a dat pieței din fața primăriei numele Piața Unirii, în locul vechiului Ringplatz, iar generalul Iacob Zadik a ținut doar o scurtă alocuțiune cu încheierea „Hai să dăm mână cu mână...”, în urma cărui îndemn cei aflați acolo s-au pornit să joace Hora Unirii.

Apoi, între diferite manevre de subminare a intereselor bucovinene, Ion Nistor a propus și dizolvarea Consiliului Național Român din Bucovina, ceea ce a însemnat înlăturarea oricărei legături între popor și conducători, altfel spus deschiderea unor

[21] M. Eminescu, *Ms. 2268, Archaeus* (variantă parțială), Opere, VII, Proza literară, studiu introductiv de Perpessicius, București, Editura Academiei R. S. R., 1977, p. 286.

[22] „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, anul I, nr. 19, vineri, 6 decembrie 1918, p. 4.

[23] Idem, nr. 29, miercuri, 18 decembrie 1918, p. 3.

[24] Idem, nr. 36, vineri, 27 decembrie 1918, p. 3.

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)

căi largi pentru dictatură ori satrapie provincială. Când Iancu Flondor înțelege că între el şi popor a fost sfârtecată orice normă democratică şi toate deciziile administrative sunt impuse de la Bucureşti, când observă că legea instituită prin Decretul regal este călcată în picioare de către guvernanții politicianişti din Vechiul Regat, în strânsă dependență electorală de colectorul de voturi Ion Nistor, boierul de la Storojineț se retrage jignit, nu pentru postura lui politică, ci pentru că scrisa regală a fost înjosită printr-o minciună.

Pentru că Iancu Flondor avea o concepție mai democrată, susținând următoarele deziderate: „O cucerire se poate face prin forță armată, ori pe cale pacinică. «E pe palmă» că între aceste două alternative nu se putea alege decât a doua. Motivele erau: a) considerațiuni față de situația externă şi de principiile Wilsoniene; b) nu ne trebuia pe lângă un front extern, unul intern; şi c) istoria ne învață că prin forță nu se asimilează niciodată un popor. Polonezii din Posnania şi Românii din Transilvania sunt de față.

E un principiu mecanic şi social în acelaşi timp că orice forță trezeşte o reacțiune. Această rezistență, la început pasivă, se intensifică treptat, se organizează şi se reformă într-o reacțiune activă. Efectul produs e contrariul celui dorit şi atunci, în loc să asimilezi un popor, îl respingem şi îl întărim.[…]

În Bucovina, toți salariații din fondurile secrete, din fondurile invalizilor – mai ales după plecarea d-lui Brătianu la Paris – au început să guițe. La centru, tot ce hotăram eu era contracarat sistematic. Şi atunci, pentru a curma un echivoc şi un compromis imposibil, am demisionat şi mi-am menținut demisia cu toate propunerile de tranzacție. Am învins, locul meu este slobod. […]

Țin să-ți povestesc un fapt istoric. […] Prin veacul al 17-lea, Tudor Flondor era armaş. Într-o zi, peste măsură revoltat de jecmăneala şi neobrăzarea grecoteilor pripăşiți prin țară, din plin divan, a luat de urechi pe unul din aceşti greci boieri, l-a încălecat pe un măgar, cu fața spre coada măgarului şi cu coada în mână şi aşa l-a plimbat pe străzile Iaşului. Fanarioții dv. nu trebuie să uite că în vinele lui Iancu Flondor curge sânge de-al lui Tudor Flondor armaşul”[25].

Din păcate, încă nu am aflat undeva o explicație din partea lui Iancu Flondor asupra faptului că ucrainii din Cernăuți sau măcar din partea de nord a Bucovinei au lăsat desfăşurarea unirii cu Regatul României în seama românilor fără să opună vreo rezistență ori să comită un act de protest. Că rezistența sau inițiativa împărțirii Bucovinei între ucraini şi români a fost lucrarea unor conducători politici din Lvov iar nu din Cernăuți, abstracție fiind românul Aurel Onciul, interesat mai degrabă de prelungirea afacerilor sale cu Fondul Religionar Ortodox al Bucovinei decât o veritabilă viziune politică, e fapt uşor de înțeles. Se prea poate însă ca ucrainii din Bucovina, care au ispăşit şi ei în vremea războiului trei invazii ale trupelor ruseşti şi trei reveniri ale austriecilor, să fi avut prudența de a nu adera la unirea Bucovinei cu Regatul României de teama de a nu se întoarce bolşevicii de la Lvov şi Kiev şi

[25] „«Timpul nou», Foaia soldaților români”, editor şi redactor Filimon Taniac, Viena, anul II, nr. 9, în 27 iulie 1919, p. 3, text reprodus din ziarul „Chemarea”, Bucureşti, 17 aprilie 1919, sub semnătura lui M. Mircea.

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)

de a-i pedepsi pentru cooperarea cu românii. Expectativa le-a fost mai rodnică decât opoziția pentru că țăranii ucraini din Bucovina au fost împroprietăriți asemeni românilor, negustorii şi meseriaşi ucraini şi-au văzut de treburile lor şi cel puțin un sfert de veac n-au avut de suportat teroarea comunistă instituită în Ucraina de către bolşevici.

Pentru viziunea lui Iancu Flondor asupra unirii românilor între hotarele unui stat cu adevărat național nimerit e să citățm scrisoare din ziua de marți, 28 noiembrie 1922, către Dimitrie Bogoş de la Chişinău:

Flondoreni, 28 noiembrie 1922

Mult stimate Domnule Bogoş,

Vă mulțumesc pentru amabila D-voastră scrisoare din 24 noiembrie a.c. şi mă grăbesc să Vă răspund cum urmează:

România, întregită din patru țări, deşi toate populate de acelaşi neam, despărțit însă prin secoli unii de alții care s-au desvoltat fiecare în parte, astfel că în momemtul unirii lor aceste patru ramuri ale neamului nostru nu reprezintă o cultură unitară cum ar fi fost de dorit pentru populația unui stat național omogen, trece actualmente printr-o fază critică.

Din deosebirea a patru mentalități diferite, chemate însă acum şi pentru tot viitorul să colaboreze împreună la prosperitatea unei singure țări, rezultă, firește, dificultăți cari se manifestă zilnic în lipsă de coeziune fără care nu se poate închipui acea solidaritate ideală, cu un cuvânt, unificarea sufletească, atât de mult dorită şi căutată, din nefericire până acu, pe căi greşite.

Cu toate aceste sunt convins că vom învinge aceste dificultăți şi nu mă îndoiesc nici un moment că amalgamul acestor patru mentalități deosebite va da un rezultat splendid şi va pune națiunea noastră la locul cel mai important destinat ei de istorie. Pentru mine soluția chestiunii e limpede: Trebuie căutat mijlocul cel mai potrivit pentru a înlesni tocirea asperităților cari rezultă din diferențierea acestor patru mentalități. Fricțiunea amintită trebuie însă a o restrânge la cel mai mic cerc posibil pentru a evita o săpare de prăpăstii între cele patru provincii. Calea urmată până acum de acele guverne, începând de la unificarea politică, din nefericire a fost greşită, încât aceste patru ramuri se prezintă astăzi cu mult mai puțin unificate sufleteşte decât înaintea unificării politice. Rezultatul acesta nefast pe care nu-l poate tăgădui nici un om cu mintea întreagă e cea mai bună dovadă *că ce-a făcut până acum oficialitatea română n-a făcut bine*. Nu se apropie suflet de suflet prin bruscări sau prin măturoi, ci o astfel de atitudine trebuie firește să producă contrarul. Dacă ne întrebăm: Cum se poate ca oameni cuminți, cu sentimente patriotice se dedau la acțiuni (aprind casa în care locuiesc) fără a-şi da seama de urmări? Nu putem decât cu durere să răspundem «nu ştiu sermanii ce fac». Eu îi privesc ca minți turburate de otrava politicianismului de partid care îi preocupă în aşa măsură, încât îi întunecă atât judecata, cât şi sentimentele patriotice.

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)

Începând din anul optsprezece strig în zadar ca-n pustiu începând de la rege până la cel mai neimportant cetățean: Colaborare! Colaborare! Colaborare!

Numai într-un guvern de colaborare de unde vor fi reprezentate acele patru ramuri diferențiate, numai într-un astfel de cerc restrâns se va putea produce acea tocire a asperităților amintite şi numai acolo se va dobândi o rezultantă armonică din patru mentalități diferite; mai ales dacă vor fi aleşi din acele patru grupuri ce este mai bun şi mai capabil.

Numai în acest cerc este admisibil procesul, fie cât de violent, al unificării sufleteşti, numai acolo la urma urmelor admit chiar şi pălmi, în afară însă, odată prărăsită sala Consiliului de Miniştri, Consiliul n-are voie să se prezinte altfel decât ca un singur corp solidar.

Aici zace toată buba regresului nostru, atât în privința unificării sufleteşti, cât şi a prosperității noastre în genere. Ea se poate caracteriza cu puține cuvinte: Fiecare din partidele vechi nu doreşte decât să facă din țările realipite prozeliți, să-şi întărească fiecare poziția lui politică, pentru a stăpâni singur situația, lovind sălbatic în ceilalți fără a-şi da seama că loveşte în patria lui proprie şi o degradează în străinătate, spălând înaintea Europei întregi rufele murdare. Este acea nenorocită mentalitate a Vechiului Regat, unde interesele de partid primează asupra oricărui alt sentiment.

Răspunsul care-l doriți D-voastră e: Un unic front al tuturor elementelor patriotice ale menționatelor patru ramuri pentru a combate în mod solidar metodele practicate până acum, imposibile pentru viitor.

Nu pot decât să Vă sfătuiesc a Vă considera în Basarabia într-olaltă într-un sigur grup puternic național democrat pentru a vă ataşa în cele din urmă la elementele din țările celelalte cu acelaşi *credeu* politic. Începutul, pare-mi-se că s-a făcut prin contopirea Partidului Democrat din Vechiul Regat cu Partidul Național din Transilvania. Fie într-un ceas bun!

Vă rog să transmiteți tuturor celorlalți domni salutările mele frățeşti şi primiți singur asigurarea deosebitei mele stime”[26].

Să observăm că Iancu Flondor răspunde la solicitarea lui Dimitrie D. Bogoş – 1889–1946, om politic important în Basarabia, fost şef al Statului Major al Armatei Republicii Democratice Moldoveneşti (1917–1918), prefect de Lăpuşna (1918–1920), ministru fără portofoliu (1922), primar al oraşului Chişinău (1932–1933), deputat în Parlamentul României Mari, ca reprezetatnt al Partidului Național Țărănesc – în ziua de marți, 28 noiembrie 1922, la împlinirea a patru ani de la desfăşurarea Congresului General al Bucovinei şi rândurile aşternute pe hârtie exprimă o înțeleaptă viziune asupra unirii românilor într-un singur stat, în care temeiul ar trebui să fie, înainte de toate, unirea sufletească, adică iubirea aproapelui.

[26] Arhivele Naționale Istorice Centrale, Fond *Iancu Flondor*, dosar 5, file 25–26. Cf. *Iancu Flondor, Bucovina și România Mare*. *Documente și scrisori*, ediție îngrijită, studiu introductiv şi note de Andrei Popescu, prefață de Mihail Neamțu, cuvânt-înanite de Maria Ioana Miclescu, Bucureşti, Editura Humanitas, 2017, p. 177–179.

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)

Scrisoarea din 28 noiembrie 1922 trebuie aşezată, aşadar, lângă memoriul despre fruntariile Bucovinei, pe care Iancu Flondor îl trimitea în ianuarie 1915 lui Ion I. C. Brătianu, spre a-l convinge pe politicianul de la Bucureşti de necesitatea cuceririi acestui ţinut românesc „prin forţă armată". Împrejurările istorice au îngăduit ca revenirea Bucovinei la patria mamă să se facă „pe cale paşnică" şi în decursul acestui proces să nu se verse nici o picătură de sânge.

În zilele unirii n-a curs sânge, dar peste trei luni de zile a pornit să curgă un adevărat şuvoi de intrigi şi invective.

Cum Iancu Flondor, cu francheţea obişnuită, declara că „Nu înţeleg ca din grădina Bucovinei să facem o băltoacă", s-a retras iarăşi în cuibul singurătăţii de la Storojineţ. Nu i s-a retezet capul, precum voievodului Grigore Ghica. Dar în locul ciubărului cu saramură, s-a improvizat în paginile ziarelor adevărate hârdaie cu insulte. Şi acest bărbat nu merita asemenea răsplată din partea unor bucovineni.

Oricum, Iancu Flondor şi-a trăit ultimii ani ca un arheu jignit. Şi se prea poate să nu fi murit de moarte bună. Cuvintele cu care s-a despărţit în seara zilei de luni, 17 octombrie 1924, de cumnatul său Sever Zotta, anume că „am să dorm bine în noaptea asta!...". par să fie rostite în amintirea zilei de joi, 17 octombrie 1918, din urmă cu şase ani, când Iancu Flondor răspunde la chemarea grupului de la „Glasul Bucovinei" şi vine la Cernăuţi să le stea în frunte pentru a destrăma raptul austriac din anul 1775.

BDD-A32707 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:11 UTC)